

De opkomst van de Volksunie in Izegem,
1958-1976

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 stemde bijna één op de vier Izegemmers voor de Volksunie. Eén op de negen stemgerechtigde stadsbewoners gaf een voorkeurstem aan partijboegbeeld Geert Bourgeois. De plaatselijke Vlaams-nationalistische partij wist beslag te leggen op zeven van de negentwintig gemeenteraadszetels. De vraag die gesteld kan worden bij dergelijke vaststelling, werd het uitgangspunt van een licentiaatsverhandeling:¹ hoe was het mogelijk dat in een kleine provinciestad als Izegem, die van oorsprong een sterk katholieke inslag had en in mindere mate een socialistische, een Vlaams-nationalistische partij dergelijk succes kende? Was de Volksunie gebouwd op de resten van het vooroorlogse Vlaams-nationalisme of kwam de doorbraak er pas met de opkomst van een nieuwe generatie Vlaams-nationalisten? Of was het Izegemse Volksunie(VU)-succes enkel te wijten aan boegbeeld en Izegemnaar Geert Bourgeois?

DE WORTELS VAN HET VLAAMS-NATIONALISME

De gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog vormden ook voor Izegem onmiskenbaar een katalysator in de uitbouw van de Vlaamse Beweging en het Vlaams-nationalisme. Volgens de plaatselijke krant *Ons Iseghem* voelden Izegemse soldaten tijdens de oorlog aan den lijve aan hoe *het vlaamsch er werd veracht en miskend*.² Na de oorlog verenigden deze oud-strijders zich in het Verbond der Vlaamsche Oud-Strijders – VOS – dat van meet af aan Vlaams-nationalistische

- 1 D. DE ZAEYTIJD, *Het ontstaan van de Volksunie in Izegem: resultaat van 50 jaar Vlaams-nationalisme?*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven, 2006.
- 2 J.M. LERMYTE, 'Het socio-politieke leven tijdens het interbellum', in: IDEM (red.), *Geschiedenis van Izegem*, Izegem, 1985, p. 399.

kentrekken vertoonde. Op partijpolitiiek gebied kende het Izegemse Vlaams-nationalisme een valse start. Het in 1919 opgerichte 'Vlaamsche Front', een afdeling van de radicale Frontpartij, bepleitte een heerlijke herwordingsstrijd voor Vlaanderen, maar kende slechts een kortstondig bestaan.³ Voor de vorming van een echte Vlaams-nationale zuil was de komst van priester Odiel Spruytte van even groot belang als de ontwikkelingen ten gevolge van de Eerste Wereldoorlog. Spruytte werd in 1921 aangesteld als proost van het plaatselijke Algemeen Christelijk Werknemersverbond – ACW – en directeur van de Vakschool in Izegem. Gealarmeerd door het opkomende Vlaams-nationalisme binnen het ACW, werd aan Spruytte als proost gevraagd om dit 'gevaar' in te dijken. Een taak die de priester met weinig enthousiasme onthaalde, zeker nadat hij zich geëngageerd had voor de in 1924 opgerichte Rooms Katholieke Vlaams-nationale Vereniging – (R)KVVN. Zijn Vlaams-nationaal engagement en zijn terughoudendheid ten opzichte van dissidente ACW'ers leidden uiteindelijk tot zijn ontslag.

Onder de dissidente ACW'ers bevond zich Juul Declercq, die in 1925 een nieuwe vakbond oprichtte, los van de ACW-structuren en met een Vlaams-nationale inslag.⁴ Declercq en Spruytte bewerkten en versnelden de zelfstandige opstelling van de Vlaams-nationalisten in Izegem. Dat het Vlaams-nationalisme rond deze periode een bloei kende, werd duidelijk met de aankoop van een eigen Vlaams Huis. In de beheerraad van de Samenwerkende Vennootschap Het Vlaams Huis zetelde naast Declercq oud-frontsoldaat en VOS-voorzitter Paul Depoorter.⁵

3 J.M. LERMYTE en A. VAN SEVEREN, *Juul Declercq, Vlaams voorman, Izegem, 2000*, p. 41-43.

4 J.M. LERMYTE, 'Het socio-politieke leven', p. 406.

5 Juul Declercq (1897-1955) werd in 1927 hoofd van de Vlaams Nationale Vakbond. Na de oprichting van het Verdinaso liet Declercq zich met zijn vakbond hierin openen. In 1934 werd hij propagandaleider van het Verdinaso. Paul Depoorter (1897-1988) vocht tijdens de Eerste Wereldoorlog als frontsoldaat. Na de oorlog behaalde hij het diploma van apotheker en was actief binnen het Izegemse VNV. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Depoorter aangesteld als burgemeester. Op grond van zijn oorlogsburgemeesterschap werd hij na de oorlog veroordeeld tot drie jaar cel. J.M. LERMYTE, 'In memoriam Paul Depoorter', in: *Ten Mandere*, 83 (1989), p. 29-31.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1926 dienden de Izegemse Vlaams-nationalisten voor het eerst een kandidatenlijst in. Ze behaalden meteen 18 % van de stemmen, wat resulteerde in twee zetels in de gemeenteraad. Ze zagen zich nog gesterkt in hun overtuiging door 'het geval Sarre' en de verboden Bormsbetoging van 1929. Frans Sarre was een onderwijzer die omwille van zijn Vlaams-nationale sympathieën werd ontslagen door de bisschop. Medestanders van Sarre waren van mening dat het ontslag als voorbeeld moest dienen voor alle onderwijzers met gelijkaardige opvattingen. De Bormsbetoging had een enorme impact, want Izegem was de eerste stad in West-Vlaanderen die August Borms aandeed na zijn rianthe, doch later ongeldig verklaarde verkiezing tot volksvertegenwoordiger.⁶

Vanaf 1931 groeide een nieuwe beweging, los van het bestaande Vlaams-nationalisme, met een uitgesproken antidemocratisch en fascistisch karakter. Wakkenaar Joris Van Severen stichtte in de herfst van dat jaar zijn Verbond der Dietse Nationaal Solidaristen – Verdinaso. Al snel werkte Izegemnaar Juul Declercq zich op tot de rechterhand van Van Severen. De heroriëntering van Declercq leidde tot tweespalt binnen het Izegemse Vlaams-nationalisme. Declercq stelde immers voor om de overstap te maken naar het Verdinaso. Paul Depoorter en een aantal andere leden van het KVVV weigerden en gingen hun eigen weg; anderen zochten opnieuw hun toevlucht tot het ACW. De betrokkenheid van Declercq bij het Verdinaso verzwakte het Izegemse KVVV in die mate dat de partij niet bij machte was om een lijst in te dienen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1932.

6 C. VAN EVERBROEK, *August Borms: zijn leven, zijn oorlogen, zijn dood: de biografie*, Antwerpen, 2005, p. 265-266. In 1929 overleed een liberale volksvertegenwoordiger in het arrondissement Antwerpen. Bij gebrek aan een liberale vervanger werden tussentijdse verkiezingen gehouden. De Frontpartij schoof Borms naar voren als kandidaat. Hij verpletterde zijn liberale tegenstander met bijna 40.000 stemmen verschil. De verkiezing van Borms werd nadien echter ongeldig verklaard en de liberale kandidaat werd alsnog tot overwinnaar uitgeroepen. Franz Sarre (1901-1987) was een tijd lang lid van het KVVV en occasioneel medewerker van het blad *Jong Dietschland*. In 1927 werd Sarre door het bisdom gevraagd zijn Vlaams-nationalistische activiteiten stop te zetten. Sarre weigerde en werd korte tijd later ontslagen als onderwijzer. K. HIMPE, 'Het geval Sarre. Monseigneur Waffelaert en het Vlaams-nationalisme', in: *Ten Mandere*, 1 (1998), p. 16-24.

Een jaar later richtte Paul Depoorter een afdeling van het Vlaams Nationaal Verbond – VNV – op te Izegem. De partij was echter slecht onderbouwd en kende weinig aanhang.⁷ Het plaatselijke Verdinaso, daarentegen, wist onder impuls van Declercq uit te groeien tot een stevige organisatie. In 1934 verwelkomde Van Severen persoonlijk het 200ste lid van het Izegemse Verdinaso.⁸ Juul Declercq werd in deze periode benoemd tot propagandaleider en de plaatselijke afdeling werd de sterkste van West-Vlaanderen. Om meer tegenwicht te bieden aan het sterke Verdinaso, werd VNV-propagandaleider Reimond Tollenaere (1909-1942) naar het arrondissement Roeselare-Tielt overgeplaatst.⁹ Deze zet kende nagenoeg geen effect in het kanton Izegem en Roeselare bij de parlementsverkiezingen van 1936; in Izegem behaalde het VNV slecht 1 % meer stemmen in vergelijking met 1932. Aan de bloei van het Verdinaso kwam een einde in 1940, toen leider Joris Van Severen werd vermoord. Het Verdinaso viel uiteen in verschillende groeperingen en kon geen vuist meer maken. Een deel van de leden stapte in de collaboratie; anderen, zoals Juul Declercq, hielden zich afzijdig tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het VNV in Izegem profiteerde ten volle van deze verbrokkeling. Door de Duitse bezetter openlijk te steunen, kon het de machtspositie van het Verdinaso in de stad overnemen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd VNV'er Paul Depoorteraan- gesteld als oorlogsburgemeester en hadden Vlaams-nationalisten de meerderheid in het schepencollege. Het VNV probeerde in zowat alle gemeentelijke functies leden of sympathisanten aan te stellen. Er werd onder meer een hulppolitiekorps opgericht dat hoofdzakelijk bestond uit VNV'ers.¹⁰ Depoorter steunde ook openlijk de Izegemse oostfronters: gesneuvelde oostfronters werden plechtig herdacht en kregen een deels door de stad betaalde

7 J.M. LERMYTE, 'Het socio-politieke leven', p. 419.

8 J. CREVE, *Recht en trouw: de geschiedenis van het Verdinaso en zijn militias*, Antwerpen, 1987, p. 61.

9 P.J. VERSTRAETE, *Reimond Tollenaere. Biografie*, Kortrijk, 1996, p. 239-240.

10 H. TIMMERMAN, *Vrouwen in Izegem getroffen door de repressie na de Tweede Wereldoorlog: een casestudy in genderperspectief*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, 2000, Deel 1, p. 116.

begrafenis.¹¹ Het gros van de Izegemse oostfrontvrijwilligers was afkomstig uit het Verdinaso. Opvallend was dat Izegem het grootste aantal vrijwilligers leverde voor de regimenten Nordwest en Westland.¹²

Het burgemeesterschap van Depoorter werd beschouwd als politieke collaboratie. Na de bevrijding in september 1944, werd Depoorter gevangengezet en werd zijn huis geplunderd. Niet alleen VNV'ers werden het slachtoffer tijdens de bevrijdingsdagen. Lidmaatschappen van de Vlaamse Toeristen Bond – VTB –, het Davidsfonds of het VOS gaven aanleiding tot vervolging.¹³ De repressie veegde het Vlaams-nationalisme en de Vlaamse Beweging in Izegem nagenoeg – zoniet volledig – van de (publieke) kaart. Collaborateurs en Vlaams-nationalisten werden maatschappelijk geïsoleerd en gemarginaliseerd. Om de ergste noden te lenigen, rekenden zij vooral op onderlinge steun en solidariteit. Het was dan ook geen toeval dat vanuit deze solidariteit voorzichtig werk werd gemaakt van een heropleving. Eén van de 'kringen' in dit verband was het Algemeen Diets Jeugdverbond – ADJV –, dat zeker in 1949 een afdeling had te Izegem.¹⁴ De voornaamste taak van vendelleider Jef Pattyn (1930-2007) was, naar eigen zeggen, *het opvangen van kinderen en repressieslachtoffers en hen wat jeugdregels bijbrengen. Van ideologie was er toen geen sprake meer.*¹⁵ Veel stelde dit vendel niet voor: gemiddeld telde een ADJV-afdeling tien leden. Ook in het openbaar bleef de steun aan de 'Vlaamse zaak' nog een tijdje beperkt. Typerend is dat de lokale katholieke

11 K. DEMEYER, *Overzicht en analyse van de politieke verkiezingen in het kanton Izegem sedert WOII*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, 1994, p. 122.

12 G. VERBEKE, *Waffen SS, Vlaams Legioen. Sturmbrigade Langemarck. Het arrondissement Roeselare-Tielt*, Kortrijk, 1995, p. 37, 48, 102 en 117.

13 J.M. LERMYTE, 'De Izegemse politiek van 1945 tot 1964', in: IDEM (red.), *Geschiedenis van Izegem*, p. 437.

14 M. VAN HOOREBEECK, *Oranjedassen 1944-1961: geschiedenis van het Algemeen Diets Jeugdverbond*, Antwerpen, 1986, p. 40. Het ADJV was Vlaams-nationalistisch en Groot-Nederlands van aard en rekruteerde vooral leden uit 'zwarte middens'.

15 IZEGEM, Interview Jef Pattyn (10/06/2005). Jef Pattyn was de zoon van een Dinaso. Als student aan het Gentse Sint-Amanscollege kwam hij in contact met de leiders van Vive le gueux! en raakte zo betrokken bij het ADJV. Hij vervulde een niet onbelangrijke rol bij de uitbouw van de Volksunie in Izegem.

krant *De Mandelbode* pas in 1948 voor het eerst opnieuw 11 juli aankondigde als *een hoogdag, zoals 21 juli*.¹⁶

Intussen had de Izegemse Christelijke Volkspartij – CVP – een riante meerderheid behaald bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1946. Van een Vlaams-nationale partij was nog geen sprake. Pas vanaf 1949 kreeg de CVP af te rekenen met de concurrentie van de Vlaamse Concentratie, die uitgesproken solidaristisch (de idee van een organische volksgemeenschap) van aard was.¹⁷ Dat de partij teruggreep naar vooroorlogse standpunten, was geen toeval. De voorzitter Alex Donckerwolcke (1912-1988) en partijlid Juul Declercq waren vóór de oorlog lid geweest van het Verdinaso. De parlementaire verkiezingen van 1949 kwamen duidelijk nog te vroeg. Slechts 4814 kiezers uit het arrondissement Roeselare-Tielt gaven hun stem aan de Concentratie.¹⁸ Voorzitter Donckerwolcke, afkomstig uit Kapellen, had de lijst aangevoerd in het arrondissement in de hoop als oud-Dinaso het voormalige Verdinaso-bastion in Roeselare-Tielt opnieuw wakker te schudden. Belangrijker dan het resultaat was dat nu een aantal pioniers van de latere Volksunie in het arrondissement hun opwachting maakten: onder hen de gewezen Roeselaarse VNV'er Antoon Desimpelaere (1907-1965) en de Izegemnaar Gaspard Martin (1905-1962), die vóór de oorlog dicht had aangeleund bij het VNV.¹⁹ Op nieuwe 'kampers' was het nog wachten.

De eerste tekenen van een Vlaams-nationale heropstanding in het arrondissement Roeselare-Tielt kenden een vervolg bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1952. Voor het eerst sinds

16 J.M. LERMYTE, 'De Izegemse politiek van 1945 tot 1964', p. 440.

17 F. WITTOCK, *De Vlaamse Concentratie 1949-1954. Een eerste aanzet tot partijpolitiek Vlaams-nationalisme*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, 1989, p. 9.

18 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1945-1970: De Mandelbode, juli 1949, p. 1.

19 LEUVEN, *Universiteitsbibliotheek, Bibliotheek voor kranten en overheidspublicaties (BKOP)*: WIJ, nr. 1, januari 1975, p. 12-13. Antoon Desimpelaere was vóór de Tweede Wereldoorlog actief binnen het Roeselaarse VNV en de Izegemse en Roeselaarse afdeling van de Blauwvoetbond. Gaspard Martin leunde dicht aan bij het VNV en stelde zich als eerste naoorlogse Vlaams-nationalist in Izegem kandidaat voor de gemeenteraadsverkiezingen. Na zijn overlijden werd hij in De Volksunie omschreven als *een dapper en offervaardige Vlaming*.

de Tweede Wereldoorlog stelde zich opnieuw een Vlaams-nationalist kandidaat. Gaspard Martin kreeg een plaatsje op de lijst van Gemeentebelangen en behaalde 286 stemmen. Het project 'Vlaamse Concentratie' bleek onvoldoende leefbaar. De oprichting van de Volksunie – VU – in 1954 luidde een nieuw begin in voor de Vlaams-nationale partijpolitiek. In West-Vlaanderen werd in 1955 voor het eerst een Volksunievergadering belegd.²⁰ De stadsgenoten Antoon Desimpelaere en Victor Bouckaert vertegenwoordigden het arrondissement op de bijeenkomst.

Dat de Volksunie vooral in de beginfase niet kon afrekenen met haar vooroorlogse verleden, werd duidelijk met en door de figuur van Victor Bouckaert. Bouckaert, die een tijd lang verantwoordelijke was voor 'middenstandsproblemen' binnen de nationale Volksunie, sprak zich openlijk uit voor *een nieuwe, andere orde die minder democratisch en parlementair moet zijn dan nu*.²¹ Hij pleitte onomwonden voor solidarisme met een corporatieve inslag. Mede door zijn vasthouden aan denkbeelden uit het interbellum maakte Bouckaert zich onmogelijk binnen het arrondissement en bij de partijtop. Na 1962 verdween hij geruisloos uit de partijstructuren.

Ook in het arrondissement zelf worstelde de Volksunie duidelijk met haar vooroorlogse verleden. Op zich niet zo uitzonderlijk in een partij die gebrek had aan nieuwe mensen, vrij van een Vlaams-nationaal verleden. Het partijblad publiceerde fier dat Volksunie-verantwoordelijken expliciet contact zochten met *vooroorlogse kampers*. Extern kreeg de partij af te rekenen met felle tegenwind van de CVP, die rond 1958 aanvoelde dat er meer kansen voor de Volksunie waren dan voor de Vlaamse Concentratie. Het katholieke weekblad *De Mandelbode* spaarde in de aanloop naar de parlementsverkiezingen van 1958 de kritiek niet. Het blad becijferde en stelde dat de partij geen enkele kans op slagen had, verbond

20 LEUVEN, BKOP: De Volksunie, februari 1955, p. 2.

21 ANTWERPEN, Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-nationalisme (ADV), Archief Frans Van Der Elst, D8983: Brief Victor Bouckaert aan Frans Van Der Elst, 1956.

Joris Van Severen met de Volksunie en gebruikte de herderlijke brief van bisschop De Smedt als ultiem argument om de kiezer ervan te overtuigen niet op de partij te stemmen.²² Het flauwe resultaat leek de voorspellingen van *De Mandelbode* te bevestigen. Ook de gemeenteraadsverkiezingen die plaatsvonden in de herfst van 1958 waren een illustratie van de zwakke positie van de partij. Slechts hier en daar werden lijsten ingediend onder een vaag Volksunie-label. In Izegem namen drie partijen deel: de CVP, de Belgische Socialistische Partij – BSP – en Gemeentebelangen – GB. Net als in 1952, stonden de Vlaams-nationalisten op de lijst van Gemeentebelangen: Jef Samyn (1926-1990), oudgediende Gaspard Martin en Jef Pattyn.²³ Met Samyn stelde zich voor het eerst een Vlaams-nationalist kandidaat zonder een uitgesproken vooroorlogs Vlaams-nationaal verleden. Geen van de drie raakte echter verkozen. Andermaal won de CVP de verkiezingen en behaalde tien van de vijftien zetels.

HET ONTSTAAN EN DE EERSTE ONTWIKKELING VAN DE VOLKSUNIE

In de loop van 1958 smolten de Vlaams-nationalistische kernen van Emelgem en Izegem samen in één partij, de Volksunie van Izegem. Tot de eerste generatie VU'ers behoorden onder andere Eugène Wydooghe (°1926), Jef Samyn, Lucien Stockman (°1925), Christiaan Dumoulin (°1941) en Richard Velghe (1911-2003). In de kern van zeven à tien overtuigde Vlaams-nationalisten hadden vier leden naar eigen zeggen familiebanden met een Verdinaso-verleden, twee met een VNV-verleden en één persoon had geen Vlaams-nationalistische familiale achtergrond.²⁴ Eén kernlid was

22. IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*: De Mandelbode, 31/05/1958. De herderlijke brief van bisschop De Smedt riep de gelovigen op om niet te stemmen op de Volksunie en beschouwde stemmen op de Volksunie als *zwaar zondig*. De brief kaderde in de Schoolstrijd die in 1958 één van de belangrijkste onderwerpen van de verkiezingen was.

23. IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1945-1970: Verkiezingsfolder Gemeentebelangen. Jef Samyn was een nieuwkomer in het Izegemse Vlaams-nationalisme en was betrokken bij de oprichting van de Izegemse Volksunie.

24. Gegevens bekomen op basis van de in dit artikel vermelde interviews en enquêtes. De enquêtes konden niet bij iedereen in dezelfde mate afgenomen worden. Tot die

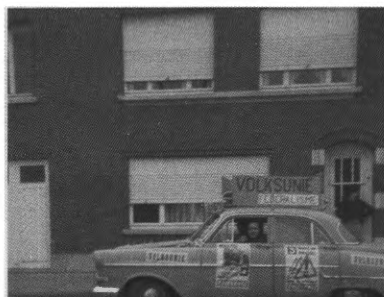
veroordeeld wegens economische collaboratie. Twee kernleden hadden een verleden als oostfronter, waarbij één ook lid was geweest van de Vlaamse Wacht. Minstens vier leden waren door de repressie getroffen. Drie kernleden gaven aan lid (geweest) te zijn van het Sint-Maartensfonds of een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds te hebben bijgewoond. Uit de verzamelde gegevens blijkt dat, op één persoon na, de oprichters van de Volksunie in Izegem een Vlaams-nationalistisch verleden hadden: ofwel door familiale afkomst, ofwel door zelf lid geweest te zijn van groeperingen.²⁵ De Tweede Wereldoorlog en de nasleep ervan hadden een grote klap toegebracht aan het Vlaams-nationalisme in Izegem, maar toch niet in die mate dat het vooroorlogse Vlaams-nationalisme definitief verdwenen was. Uiterlijk mocht de plaatselijke Volksunieafdeling dan wel nieuw zijn, innerlijk had ze een duidelijke vooroorlogse en 'zwarte' invulling. Voor de eerste organisatie en uitbouw waren deze mensen nagenoeg volledig op zichzelf aangewezen. De partijdoelstellingen beperkten zich tot het verkrijgen van een positieve naambekendheid en het proberen werven van leden en sympathisanten.²⁶ Van enige reële macht of invloed was nog geen sprake. Het realiseren van de zelf opgelegde partijdoelstellingen was al moeilijk genoeg, zeker in een tijdscli-maat waarin de Volksunie ofwel als zwart werd beschouwd, ofwel als een linkse partij die er *enkel en alleen op gericht was de christelijke heropstanding te fnuiken*.²⁷ Daarbij komt nog dat de partij zowel op nationaal als lokaal niveau af te rekenen had met een interne politieke erfenis. Bij de verdere uitbouw van de Izegemse Volksunie was de medewerking van Bernard Depoorter (°1938), Jeroom Demeyere (°1928) en Frederik Bekaert (1917-1996) van groot belang. Apotheker Bekaert werd het eerste 'intellectuele'

eerste kern behoorden volgens de getuigen ook R. Seynaeve, A. Colpaert en M. Santy.

- 25 Deze vaststellingen sluiten volledig aan bij de onderzoeksresultaten in B. DE WEVER, *Herrijzenis van de Vlaams-nationale partijpolitiek (1949-1965): het arrondissement Antwerpen*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven, 1995, p. 311. De Wever concludeerde dat de Volksunie in de jaren 1950 bijna uitsluitend rekruteerde uit 'zwarte' families'.
- 26 IZEGEM, Interviews Eugène Wydooghe (02/01/2006) en Christiaan Dumoulin (31/10/2005).
- 27 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*: De Mandelbode, 7 juni 1958.

Op colportage in Izegem
Begin jaren 60 van de 20ste eeuw
(foto Christiaan Dumoulin)

Met Volksunieboarden uitgeruste wagen
Begin jaren 60 van de 20ste eeuw
(foto Bernard Depoorter)

boegbeeld van de plaatselijke afdeling en kon rekenen op de nodige uitstraling en aanzien bij de bevolking. Tegelijk paste hij met zijn universitaire achtergrond heel goed in het toenmalige Volksunieprofiel. Niet toevallig drukte het partijblad *De Volksunie* de hoop uit dat *elke volksgeliefde kandidaat inzonder plattelandsdokters en veeartsen een paar 1 000 stemmen meebrachten*.²⁸ Om van de Volksunie een echte partij te maken, was echter veel meer nodig dan alleen maar een boegbeeld. Dé aangewezen activiteit om naambekendheid te verwerven, was colportage of het deur aan deur aan de man brengen van partijblaadjes. Zeker in de beginperiode was samenwerking met naburige kleine Volksuniekers noodzakelijk. In Ingelmunster kon de Volksunie rekenen op de medewerking van André Roels, in het Tieltse op de steun van onder meer Geert Deman en in Meulebeke waren er goede contacten met een ex-lid van het *Schutzcommando* van de *Organisation Todt*, Emiel Van Severen.²⁹ Succesrijk was deze activiteit in de beginfase

28 LEUVEN, *BKOP*: De Volksunie, 1 januari 1957.

29 André Roels overleed in 1962 op jonge leeftijd na een tragisch ongeval. Voor de VU betekende dit een zware klap. Geert Deman (1924-1970) werd in 1964 verkozen tot gemeenteraadslid te Veurne. Emiel 'Milo' Van Severen was tijdens de Tweede Wereldoorlog lid geweest van de Vlaamse Wacht en van het *Schutzcommando* van de *Organisation Todt*. Tot de voornaamste taken van het *Schutzcommando* behoorde het jacht maken op partizanen.

zeker niet. Een colportagetocht tijdens welke tien tot vijftien partijblaadjes werden verkocht, gold als geslaagd.³⁰

Gemakkelijker verliep het aantrekken van financiële steun. Een aantal plaatselijke bedrijfsleiders die ook vóór de Tweede Wereldoorlog blijk hadden gegeven van een Vlaams-nationale voorkeur, werden de voornaamste geldschieters voor de plaatselijke afdeling.³¹

Drie jaar na de oprichting van de Izegemse Volksunie, was er nog maar weinig verwezenlijkt. Tekenend voor de zwakke situatie was de vraag van het arrondissementsbestuur aan het nationale Volksuniesecretariaat om voortaan zeventig exemplaren van het partijblad op te sturen. Die zeventig exemplaren werden dan verdeeld: vijftientig voor Roeselare, vijftien voor Izegem en tien voor zowel Oostrozebeke, Meulebeke als Tielt.³² De bladen werden verdeeld over het arrondissement, dat toen veertig gemeenten telde. Tegelijk valt ook de 'grote' afname op van Roeselare en Izegem. Dit is recht evenredig met het vooroorlogse Vlaams-nationalisme in het arrondissement, waar Izegem en Roeselare een hoofdrol in speelden. Niet toevallig ook leverden deze twee steden belangrijke figuren voor de arrondissementele Volksuniewerking. En net als in Izegem hadden de Roeselaarse pioniers duidelijke vooroorlogse banden. De belangrijkste onder hen waren lid geweest van het VNV: de eerste arrondissementele Volksunievoorzitter Victor Bouckaert, Antoon Desimpelaere en de Roeselaarse oorlogsburgemeester Hendrik Jozef Demoen (1895-1969).³³

30 IZEGEM, Interview Christiaan Dumoulin (31/10/2005).

31 IZEGEM, Interview Christiaan Dumoulin (31/10/05), interview Bernard Depoorter (20/09/05), interview Lucien Stockman (05/11/05).

32 ANTWERPEN, ADVN, Archief Frans Van Der Elst, D 8946: Brief arrondissement Roeselare-Tielt aan VU-secretariaat, 10/01/1961.

33 Hendrik Jozef Demoen (1895-1969) werd door toedoen van Reimond Tollenaere oorlogsburgemeester van Roeselare. Na de oorlog weigerde hij een plaats op de VU-lijst, maar was wel lange tijd betrokken bij de plaatselijke werking van de Volksunie. P.J. VERSTRAETE, *Uit het oorlogsdagboek van Hendrik Jozef Demoen*, Kortrijk, 1993, p. 44.

Niettegenstaande de nog zwakke werking van de Volksunie in het arrondissement Roeselare-Tielt, wist de partij een behoorlijke lijst in te dienen voor de parlementsverkiezingen van 1961. De lijst was samengesteld uit landbouwers (vijf) en handelaars (vier). Daarnaast waren er drie academici (veearts Gaspard Degroote uit Oostrozebeke, de Izegemse apotheker Bekaert en dokter Jozef Devoldere) en twee arbeiders. De verklaring voor deze verdeling is tweeledig. Enerzijds richtte de Volksunie zich, zeker in de beginjaren, op landbouwers en handelaars. Het Manifest van de partij erkende immers dat de middenklasse een belangrijke functie had en moest blijven krijgen in de samenleving. Met deze zienswijze is een link naar het vooroorlogse Vlaams-nationalisme niet ver te zoeken. Anderzijds speelde de relatieve financiële onafhankelijkheid van middenstanders een grote rol. In tegenstelling tot loontrekkers, hebben landbouwers en middenstanders door hun beperktere beroepskwetsbaarheid meer dan arbeiders de ruimte om op het (Vlaams-nationale) politieke voorplan te treden. Dokters, apothekers en veeartsen kunnen daarbij nog op hun naambekendheid rekenen.³⁴ Zij moesten *als mensen midden hun volk de weg wijzen aan alle intellectuelen*, zoals het partijblad *De Volksunie* het zo fraai formuleerde. Extern was de Volksunie er niet in geslaagd om indruk te maken op de politieke tegenstand. Integendeel zelfs: in de aanloop naar de verkiezingen werden de deelnemende partijen beoordeeld door het katholieke persorgaan *De Volksmacht*. Het weekblad omschreef de socialisten als hopeloos verdeelden, de liberalen als een kleine partij en de CVP als een betrouwbare en moedige partij. De Volksunie werd niet eens vermeld.³⁵ De opmerkelijke winst van 2500 stemmen voor de Volksunie in Roeselare-Tielt bij de verkiezingen wekte wel een reactie op bij *De Volksmacht*. Het aanslepen van de taalgrensproblematiek, de hoge werkloosheid en de groei van een Waalse beweging werden gezien als verklaringen voor de winst. In het

34 Tot deze vaststelling kwam ook P. Van Ermen in zijn onderzoek naar de Volksunie van Aalst. Hij ziet in deze stelling een verklaring voor het etiket 'dokterspartij' dat de Volksunie met zich meedroeg. P. VAN ERMEN, *Studie over de partijpolitieke ontwikkeling op lokaal vlak, Casus: de Volksunie in Aalst, 1954-1984*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, 1986, p. 25-26.

35 LEUVEN, *Katholiek Documentatiecentrum (KADOC)*: *De Volksmacht*, 1 april 1961.

parlement wist de partij haar aantal vertegenwoordigers uit te breiden van één naar zeven. De Volksunie was een partij geworden waar anderen voortaan rekening mee moesten houden.

Er kwamen ook steeds meer mogelijkheden voor profilering. Vooral de toenemende communautaire spanningen boden kansen. Vanuit Izegem slaagde het plaatselijke Davidsfonds erin om zes volle autobussen naar de Eerste Mars op Brussel van 22 oktober 1961 te brengen. Het Davidsfonds kreeg hierbij steun van een aantal actiecomités die vanuit de lokale Vlaamse Volksbeweging werden opgericht, VU'ers van het eerste uur Christiaan Dumoulin en Bernard Depoorter, en nieuwkomer Erik Vandewalle (° 1945).³⁶ Een jaar na de Mars werd een eerste Neen-Gilson-meeting belegd in Izegem, die volgens *De Volksunie* telkens werd voorafgegaan door het verspreiden van *tienduizenden* pamfletten. Het partijblad schuwde overigens geen grootspraak meer en berichtte bijna wekelijks over geslaagde colportagetochten in de regio. Het blad werd in deze periode steeds positiever over de werking van de partij in West-Vlaanderen. Volgens *De Volksunie* zat er spoedig een doorbraak aan te komen.³⁷

Er waren inderdaad signalen dat het de goede kant opging. In maart 1962 werd een VU-afdeling opgericht in Ingelmunster, terwijl de Izegemse afdeling zich sterk genoeg voelde om een meer uitgebreide structuur te hanteren. Volgens het verslag van de provinciale kaderdag van 7 april 1962 was de Izegemse afdeling als volgt ingedeeld: voorzitter Eugène Wydooghe, secretaris André Colpaert, penningmeester Lucien Stockman en propagandaverantwoordelijken Jef Samyn en Bernard Depoorter.³⁸ Zeker is dat twee bestuursleden geen Vlaams-nationale achtergrond hadden, dat één bestuurslid uit een Verdinaso-familie stamde, één een

36 Erik Vandewalle was lange tijd leraar geschiedenis aan het Izegemse Sint-Jozefscollege. In de jaren 1970 werd hij een belangrijke figuur binnen de plaatselijke Volksunie. Vandewalle was één van de stichters van de Vlaamse Studie- en Vormingskring – VSVK.

37 LEUVEN, *BKOP*: *De Volksunie*, maart 1962.

38 ANTWERPEN, *ADV*N, Archief Volksunie Roeselare-Tielt, D 376: Verslag van de provinciale kaderdag te Roeselare op 7 april 1962.

VNV-achtergrond had en één aan het Oostfront had gevochten. Voorts telde de Volksunie in Roeselare-Tielt zes afdelingen, drie districten (Roeselare, Tielt, Izegem), 350 abonnees op het partijblad, 300 leden én beschikte de partijkas over 22.000 fr.

Ondanks de positieve berichten in *De Volksunie* was het duidelijk dat de partij toch nog een lange weg moest afleggen. Izegem telde medio april 1963 slechts achtendertig abonnees op *De Volksunie*, en dit op een totaal van 17.200 inwoners. Het streefdoel was tweeëntachtig.³⁹ Manifestaties als de Mars op Brussel lokten dan wel veel Vlaamsgezinden, openlijk de stap zetten naar de partij bleek vooralsnog gepaard te gaan met drempelvrees. Drempelverlagende activiteiten zoals de dansavonden van de Vlaamse Vriendenkring Izegem en ommeland trachtten sympathisanten te lokken. De Vriendenkringen waren eigenlijk nevenorganisaties van de Volksunie, die onder een andere naam en met een bredere of andere lading een zelfde boodschap probeerden over te brengen. Bewijs daarvan waren de uitnodigingskaarten voor de dansavonden waarop Vlaams-nationalisten uit de regio – waaronder Bernard Depoorter, Richard Velghe, dokter Verbeke uit Kachtem en architect Pieter Derieuw – *het feest warm aanbeveelden*.⁴⁰ Ook het hoofdbestuur begon in deze periode werk te maken van de uitbouw van de partij in West-Vlaanderen. Tot nu bleek het arrondissement Roeselare-Tielt steeds het best scorend bij parlamentsverkiezingen. Wilde de Volksunie echter beter doen in de volledige provincie, dan was meer actie geboden. Daarom werd Mik Babylon (1935-2007), een jonge ‘neo-Vlaams-nationalist’, vrij van een vooroorlogs verleden, aangeworven als vrijgestelde.⁴¹ De voornaamste opdracht van Babylon was de doorbraak

39 ANTWERPEN, ADVN, Archief Volksunie Roeselare-Tielt, D 376: Document betreffende de toestand van abonnees op 14/04/1963.

40 IZEGEM, interview Christiaan Dumoulin (31/10/05). Uitnodigingskaart Vlaamse Vriendenkring Izegem en ommeland.

41 Michiel (Mik) Babylon, geboren te Roeselare, was doctor in de Rechten. Als student was hij actief in het Leuvense KVHV, samen met onder andere Walter Luyten en Wilfried Martens. In Roeselare richtte hij een afdeling van de Vlaamse Volksbeweging op. Van 1965 tot 1978 was Babylon volksvertegenwoordiger. Trefwoord ‘Mik Babylon’ (auteur: F. SEBERECHTS), in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, CD-ROM.

van de Volksunie in West-Vlaanderen te realiseren bij de parlementsverkiezingen van 1965. Daarnaast maakte echter ook neo-Dinaso Staf Vermeire zijn opwachting in het arrondissementeel bestuur,⁴² met de bedoeling de Volksunie te doen overhellen in een neo-Dinasobeweging, wat mislukte. Dit laatste toont aan dat de partij ook in het begin van de jaren 1960 nog niet vrij was van vooroorlogse ideeën.

In functie van de parlementsverkiezingen van 1965 stelde de Volksunie zich in 1964 voor bij de gemeenteraadsverkiezingen. De beslissing was tactisch: een goed resultaat op plaatselijk vlak kon een weerslag hebben op nationaal niveau. Naar aanleiding van deze gemeenteraadsverkiezingen slaagde de Volksunie er niet in om in elke gemeente een eigen lijst in te dienen. In Izegem stelden zich drie Vlaams-nationalisten kandidaat: Gerard Lezy (1930-1968) en Jef Samyn op de lijst van Gemeentebelangen, en Bernard Depoorter op de Lijst van de Twee Burgemeesters.⁴³ Depoorter werd nogal vaag voorgesteld als *zeer actief in Vlaamse middens*. Dat hij militeerde voor de Volksunie werd door de Lijst niet meegedeeld.

De keuze van Bernard Depoorter voor de Lijst van de Twee Burgemeesters bleek een juiste inschatting. Hij werd met 512 voorkeurstemmen verkozen tot de eerste Vlaams-nationalist in de naoorlogse plaatselijke politiek. Gerard Lezy en Jef Samyn behaalden respectievelijk 136 en 174 naamstemmen. Ook in een aantal buurgemeenten behaalden Volksunie-kandidaten goede resultaten: in Ingelmunster werd André Roels verkozen, terwijl Mik Babylon in Roeselare beslag wist te leggen op maar liefst zes zetels. Dat de Izegemse Volksunie geen eigen lijst had ingediend voor de gemeenteraadsverkiezingen, was logisch: niet alleen was

42 B. DE WEVER, 'De schaduw van de leider', in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 31 (2001), p. 233-235.

43 Gerard Lezy was burgerlijk ingenieur. De Lijst van de Twee Burgemeesters toonde de inzet van de gemeenteraadsverkiezingen. Op 1 januari 1965 zou Izegem met Emelgem fusioneren. Burgemeester Omer Baert van Emelgem en de Izegemse burgemeester Jules Sintobin, die overleed in volle verkiezingsstrijd, besloten samen één lijst te vormen. De lijst bevatte vooral CVP'ers als kandidaten. Opmerkelijk is dat de CVP er niet in slaagde een eigen lijst in te dienen. J.M. LERMYTE, 'De Izegemse politiek van 1945 tot 1964', p. 447.

de partij organisatorisch nog niet klaar, ook extern was nog een hele weg af te leggen. Een langzame integratie van Volksunieleden in de gemeenteraad leek het meest aangewezen.

Het door de partij beoogde effect met de deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen, kwam er. De politieke tegenstand was blijkbaar nerveus gemaakt en schoot naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 1965 met scherp. De Izegemse Belgisch Socialistische Partij – BSP – publiceerde paginabreed foto's van concentratiekampen en fascistische optochten, en commentarieerde deze met teksten als *de Volksunie hernieuwt het ondermijningswerk van hun voorgangers VNV, Rex en Verdinaso*.⁴⁴ De poging van de BSP om het vooroorlogse Vlaams-nationalisme te linken met het naoorlogse was ingegeven door angst. Want nog meer dan voorheen maakte de Volksunie nu werk van een eigentijdse inhoud, een breed programma met een sociaal-economisch luik. Federalisme werd één van de hoofdthema's. Voor de politieke tegenstand werd het duidelijk dat afstand genomen werd van vooroorlogse idealen en inhouden. Her en der werden nieuwe mensen aangetrokken voor de Volksunielijst. In het arrondissement Roeselare-Tielt waren er geen nieuwe namen, maar trok Mik Babylon de Kamerlijst en was Izegemnaar Frederik Bekaert lijstduwer voor de Senaat. De verkiezingen van 23 mei 1965 leverden een groot succes op. Nationaal verhoogde de partij haar stemmen-aantal van 3,46 % naar 6,64 %. Het sterkst was West-Vlaanderen: in één klap werden drie VU'ers uit de kustprovincie verkozen voor het parlement, met name Mik Babylon in Roeselare-Tielt, Pieter Leys (°1925) in het arrondissement Brugge en Etienne Lootens (1914-1972) in het arrondissement Veurne-Oostende-Diksmuide. In Roeselare-Tielt behaalde de partij rond de 20.000 stemmen voor Kamer en Senaat. De winst was gigantisch: in 1961 schomelde de score nog rond de 6.000 stemmen. In het kieskanton Izegem wist de partij een winst van 8 % te boeken.⁴⁵ Izegemnaar Bernard Depoorter werd met meer dan 1.000 voorkeurstemmen

44 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*: Verkiezingsfolder BSP n.a.v. parlementsverkiezingen in 1965.

45 K. DEMEYER, *Overzicht en analyse*, p. 63.

verkozen voor de provincieraad. De grote winst beroerde vriend en vijand. In *De Volksmacht* werd verbitterd gereageerd.⁴⁶ Het blad haalde sterk uit naar Mik Babylon, die het verlies van de CVP en de winst van de Volksunie verpersoonlijkte. De Volksunie zelf had meerdere verklaringen voor het succes. Babylon beschouwde het jarenlange werk van de propagandisten als de doorslaggevende factor voor de winst in West-Vlaanderen.⁴⁷ Het 'aanvaard zijn' van de kandidaten, een betere geografische spreiding van de kandidaten en de coördinatie van de bestaande Volksuniecadres droegen volgens hem eveneens bij tot het succes. Wat Babylon minder als oorzaken aanzag, waren de communautaire vraagstukken die al sinds 1960 het politieke klimaat beheersten, in combinatie met de inhoudelijke verruiming én het aantrekken van nieuwe en/of progressief ingestelde kandidaten. Na de verkiezingen van 1965 bleek dat de Volksuniewerking steunde op enerzijds een basis met overtuigde propagandisten en kandidaten, en anderzijds een politiek klimaat dat voor een partij die zich manifesteerde als dé belangenvertegenwoordiger van 'de' Vlamingen, erg gunstig was. Voor Herman Todts werd de Volksunie echt een *partij* in 1961, maar van een structuur en een eigentijdse programmatische inhoud was pas sprake na 1965.

Rond deze periode kon het Izegemse Volksuniebestuur rekenen op de medewerking van Jaak Vansteenkiste (1946-1994) en Jef Pattyn, die beiden een vooroorlogs Vlaams-nationalistisch familieverleden hadden.⁴⁸ Pattyn was eerder betrokken bij de Izegemse afdeling van het ADJ en was al actief geweest bij de Izegemse Gemeentebelangen. In 1968 volgde hij Geert Deman op als arrondissementeel voorzitter.⁴⁹ Jaak Vansteenkiste, broer van de toenmalige Kortrijkse VU-volksvertegenwoordiger Luk Vansteenkiste, werd voorzitter van de Izegemse Volksunie.

46 LEUVEN, KADOC: De Volksmacht, mei 1965.

47 LEUVEN, BKOP: De Volksunie, juni 1965, nr. 26, p. 3.

48 Enquêtegegevens Lieve Pynket over Jaak Vansteenkiste en interview Jef Pattyn (10/06/2005).

49 Pattyn was niet de eerste Izegemnaar die in het arrondissementeel bestuur zetelde. Sinds 1962 was Bernard Depoorter arrondissementeel propagandaleider. Ook Frederik Bekaert zetelde een tijd in het arrondissementsbestuur.

Ook buiten de Volksunie was er Vlaams-nationalistische activiteit. In 1968 werd een afdeling van het Vlaams Nationaal Jeugdverbond – VNJ – opgericht in de stad.⁵⁰ Deze jeugdorganisatie onder de schaar naam Odiel Spruytte, omschreef zichzelf als een volksverbonden beweging, die meer dan enkel ontspanning wilde bieden: *onze jongeren moeten duidelijk het verschil zien tussen schijnflamingantisme en radicaal nationalisme*.⁵¹ Typerend voor het VNJ was de strikte hiërarchie en de nadruk op orde. Inhoudelijk was het verbond niet afkerig van solidaristische ideeën en radicaal militantisme. Kameraadschap, trouw en moed waren na te streven idealen.⁵² Het vooroorlogse Vlaams-nationalisme bleek opnieuw niet veraf. Het VNJ kreeg zeker in de beginjaren, tot ongenoegen van de Volksunie, het etiket ‘Volksuniejeugd’ opgeplakt. Over bindingen tussen het Izegemse VNJ en de lokale Volksunie is weinig bekend.

De lokale VNJ-afdeling, die zich gesteund zag door een ‘Jongeren Steunkomitee’, moest de aanwezigheid van een Blauwvoetvendel naast zich dulden. Aan de basis van het Izegemse Blauwvoetvendel, dat ook Vlaams-nationalistisch en Heel-Nederlands van aard was, stond onder andere Geert Bourgeois (° 1951). Deze laatste werd in de loop van 1968, op zeventienjarige leeftijd, secretaris van de Izegemse VU-afdeling. Als student was hij actief geweest in de Gentse Vlaams-nationale Studentenunie – VNSU – en had hij gemiliteerd voor het Taal Aktiekomitee – TAK.⁵³ Met Bourgeois werd duidelijk dat een Vlaams-nationalistische jeugdvereniging

50 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: WIJ te Izegem, oktober 1972. Het VNJ werd in 1960 opgericht als een Vlaams-nationalistische jeudgroepering. In de jaren 1960 sprak het VNJ zich uit voor federalisme. Sinds de jaren 1970 is het VNJ een radicaal anti-Belgische vereniging. De onafhankelijkheid van Vlaanderen werd door het VNJ steeds gezien als een eerste stap naar een hereniging van de Nederlanden.

51 In 1971 was er in Izegem sprake van een VNJ-schaar Odiel Spruytte en een schaar Irma Laplasse. *Storm, jeugdmagazine van en voor het VNJ*, mei-juni 1971, nr. 3, p. 79-80.

52 P. VERLINDEN, ‘Morfologie van de uiterst-rechtse groeperingen in België’, in: *Res Publica*, 2-3 (1981), p. 380-381.

53 BRUSSEL, Interview Geert Bourgeois (06/02/06) en trefwoord ‘Geert Bourgeois’ (auteur: B. DE WEVER), in: *NEVB*. In 1972 werd Bourgeois de eerste voorzitter van de Volksuniejongeren – VUJO in Izegem.

als het Blauwvoetvendel zeker niet afstotend werkte voor de Volksunie. Dat was ook het geval bij arrondissementeel voorzitter Geert Deman, die meer dan twintig jaar als leider actief was geweest bij de Blauwvoetvendels in Veurne.⁵⁴ Ook vóór de Tweede Wereldoorlog bestond er een verband tussen Blauwvoetvendels en Vlaams-nationale groeperingen: officieel stonden de vooroorlogse vendels buiten de partijpolitiek, maar in de praktijk steunden ze het VNV.⁵⁵

Binnen de Volksunie werd hard gewerkt aan de uitbouw van een programma. Het partijcongres koos volledig voor federalisme en pluralisme.⁵⁶ De idee om een volwaardig politiek alternatief te bieden, met bereidheid om eventuele verantwoordelijkheid op te nemen, werd er meer dan vroeger geponoerd. De omschakeling van zweeppartij naar oppositiepartij kreeg aanhang. Met die opstellingen werd deelgenomen aan de parlementsverkiezingen van 31 maart 1968. De verkiezingsuitslag bleek opnieuw een succes. In het arrondissement werden zowel Mik Babylon als Willy Persyn verkozen; Bernard Depoorter werd herkozen als provincieraads-lid. In vergelijking met 1965 was de Volksunie in het arrondissement Roeselare-Tielt gegroeid met 5 %, en dit voor zowel Kamer, Senaat als Provincieraad.⁵⁷ In het kanton Izegem schommelde de winst tussen de 3 à 4 %. De dalende trend van de CVP zette zich door in het kanton: in 1961 kon de partij nog meer dan 62 % van de kiezers overtuigen; in 1968 was die score gedaald tot 48 %. De BSP kende een kleine aangroei. Met de parlementsverkiezingen verstevigde de VU haar positie als derde 'grootste' partij in het kanton Izegem.

54 L. SCHEPENS, *De provincieraad van West-Vlaanderen 1921/1978*, Tielt-Amsterdam, 1979, p. 284.

55 F. BOUDREZ, *De Vlaamse Beweging te Roeselare tijdens het interbellum*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven, 1996, p. 155-156.

56 A. VIAENE, *Programmatistische identiteit van de Volksunie*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven, 1972, Deel 2, p. 106-108.

57 K. DEMEYER, *Overzicht en analyse*, p. 207-215.

Rond 11 juli 1969 werd het Vlaams Huis op de Grote Markt officieel geopend.⁵⁸ Daarmee werd aangeknoopt bij een traditie die bijna dertig jaar onderbroken was geweest. Het vooroorlogse Vlaams Huis was in de begindagen van de Tweede Wereldoorlog door Duitse bommen vernield. Initiatiefnemers van het nieuwe Vlaams Huis waren Bernard Depoorter, Jef Pattyn, Emiel Bourgeois (vader van Geert Bourgeois) en Cyriel Declercq (zoon van Juul Declercq).⁵⁹ De samenstelling van deze groep was een mengeling van neo-Vlaams-nationalisten met of zonder Vlaams-nationale familiebanden en oudgedienden. Nogmaals werd duidelijk dat de Izegemse Volksunie gefundeerd was op een vooroorlogse bodem. Doel van het nieuwe Vlaams Huis was met een drempelverlagend aanbod nog meer mensen warm maken voor de partij. Het Huis beschikte over een zaal die voor jongeren werd opengehouden. Diverse initiatieven in het Vlaams Huis moesten ook een ouder publiek aantrekken, zodat een kruisbestuiving tussen jong(e) en oud(e) Vlaams-nationalisten gerealiseerd kon worden.

Met de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1970 volgde een nieuwe electorale test. Opnieuw kwam de Volksunie niet op met een eigen lijst, maar wel met de Groep van de Burgemeester, een coalitie onder leiding van burgemeester André Bourgeois (die overigens geen directe familie was van Geert Bourgeois). De lijst bevatte in hoofdzaak CVP'ers, een aantal liberalen en de drie VU'ers, Bernard Depoorter, Jef Pattyn en Jeroom Demeyere.⁶⁰ Zij werden door het ACW, dat ook opnieuw een eigen lijst indiende, omschreven als *Volksunie-duiveltjes-zonder-scrupules*.⁶¹ Door de Groep van de Burgemeester werden de VU'ers vaag voorgesteld als *lid van verschillende Vlaamse verenigingen*.⁶² Meer concreet ble-

58 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*: De Weekbode, 11 juli 1969, p. 7.

59 IZEGEM, Interview Joris Verbeke (20/01/2006), interview Jef Pattyn (10/10/2005) en BRUSSEL, Interview Geert Bourgeois (06/02/2006), interview Bart Staes (13/09/2005). Cyriel Declercq (1925-1983) was de zoon van Juul Declercq, vakbondsman en rechterhand van Van Severen.

60 J.M. LERMYTE, *Gedeelde eenheid. De christelijke arbeidersbeweging in Izegem-Emelgem-Kachtem*, Izegem, 1992, p. 407.

61 J.M. LERMYTE, *Gedeelde eenheid*, p. 409.

62 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1945-1970, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 11-10-1970': Verkiezingsfolder 'Groep van de

ken zij ex-leden van de Nationaal-socialistische Jeugd Vlaanderen – NSJV – (tijdens de Tweede Wereldoorlog), Were Di, het ADJV, Broederband en het Sint-Maartensfonds.⁶³ Niet iedereen steunde de gemengde lijst.⁶⁴ Een brief moest de keuze verantwoorden, maar deze was slechts door een beperkte groep ondertekend, met name door afdelingsvoorzitter Jaak Vansteenkiste, Geert Bourgeois, Raf Dujardin, Cyriel Declercq, Gaston Pynket, Bernard Depoorter, Jef Pattyn en Jeroom Demeyere.⁶⁵ ‘Afvalligen’ of niet-ondertekenaars waren, onder anderen, Erik Vandewalle en Jef Samyn. Hadden zij geen vertrouwen in een dergelijke aanpak of weigerden zij categoriek hun steun te verlenen aan een lijst waar VU’ers en CVP’ers naast elkaar opkwamen? De Groep van de Burgemeester verklaarde de diversiteit op de lijst als zijnde *een overbrugging van de filosofische en partijpolitieke verschillen* en had van haar kant geen enkel probleem met het opnemen van overtuigde Vlaams-nationalisten. De keuze voor een gemengde lijst bleek een voltreffer. De drie VU-kandidaten, die allen bedrijfsleiders waren, werden verkozen en brachten het zetelaantal in de gemeenteraad van een naar drie.⁶⁶ Depoorter had 978 voorkeursstemmen bekommen, Pattyn 636 en Demeyere 532. André Bourgeois, de lijstaanvoerder van de Groep van de Burgemeester, behaalde meer dan 3000 voorkeursstemmen, wat een absolute topscore was in de Izegemse politiek.⁶⁷

Burgemeester’.

63 IZEGEM, Interview Jef Pattyn (10/10/05), interview Bernard Depoorter (20/09/05) en enquêtegegevens Jeroom Demeyere.

64 IZEGEM, Interview Joris Verbeke (20/01/06), interview Erik Vandewalle (05/03/05).

65 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1945-1970, Map ‘gemeenteraadsverkiezingen 11-10-1970’: Brief van de Volksunie Izegem.

66 ANTWERPEN, ADVN, Archief Volksunie Roeselare-Tielt, D 376, Doos ‘gemeenteraadsverkiezingen 1964-1970’.

67 J.M. LERMYTE, *Gedeelde eenheid*, p. 313.

OP WEG MET EEN EIGEN LIJST

Het succes kreeg geen vervolg bij de parlementsverkiezingen van 7 november 1971: in het kanton Izegem verloor de Volksunie 3 %, terwijl de partij 2 % steeg op arrondissementeel niveau.⁶⁸ Voor *De Volksmacht* lag die uitslag in de lijn der verwachtingen. De partij leed volgens het blad immers aan bloedarmoede omwille van *de oververtegenwoordiging van geneesheren, doctors in de rechten en ingenieurs*.⁶⁹ Helemaal ongelijk had het weekblad niet. De lijst voor de provincieraadsverkiezingen, bijvoorbeeld, was bemand met Bernard Depoorter (ondernemer), Jean-Pierre Pillaert (ingenieur), Firmin Debusseré (ingenieur), Daniël Vandamme (huisarts) en Elmar Van Biervliet (huisarts). De reputatie van de Volksunie als een partij van de intellectuelen werd erdoor bevestigd. Het verlies bij de parlementsverkiezingen belette de Izegemse Volksunie niet om intussen ervaring op te doen in de gemeenteraad. In *Het Wekelijks Nieuws* werd hun aanwezigheid nogal plastisch omschreven: *Depoorter, eerder stil van aard, liet de drukte en de heibel van de raadszittingen over zich heen waaien, Pattyn doorspekte de raadszittingen met voorstellen die Gustaaf Nyffels (toenmalig burgemeester van Izegem) zelfs intelligent noemde en Demeyere, die als het hem paste, links of rechts iemand duchtig de mantel uitveegde en zijn ideeën onderstreepte met de vuist op de tafel*.⁷⁰ Ook in de Commissie van Openbare Onderstand – COO – zetelde sinds 1970 VU'er Emiel Bourgeois. Het partijblad *WIJ te Izegem* stelde Bourgeois voor als *de verdediger van bejaarden en mensen in nood*.⁷¹ Het ledenaantal van de Izegemse partijafdeling steeg. Op 15 mei 1971 werden honderddrieëndertig leden en zesenzeventig abonnees op het nationale partijblad *WIJ* geteld. Van de honderddrieënder-

68 K. DEMEYER, *Overzicht en analyse*, p. 68. Op nationaal niveau steeg de partij naar 11 % van het electoraat. In de Kamer resulteerde dit in 21 zetels, wat één zetel winst betekende in vergelijking met 1968. Trefwoord 'Volksunie (VU)' – 'Volksunie – deelname aan wetgevende verkiezingen' (auteur: F. SEBERECHTS), in: *NEVB*.

69 LEUVEN, *KADOC*: *De Volksmacht*, november 1971, p. 13.

70 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: Bijvoegsel aan het *Wekelijks Nieuws*, 3 september 1976.

71 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1971-1976, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 1976': *WIJ te Izegem*, verkiezingsblad n.a.v. gemeenteraadsverkiezingen 1976.

tig leden waren vijfenzeventig lidmaatschappen hernieuwd; twee jaar later bedroeg dat aantal honderdzeventien.⁷² Van een 'grote sprong voorwaarts' was nog steeds geen sprake. Op 22 december 1972 werd een afdeling van Volksuniejongeren – VUJO – opgericht onder voorzitterschap van Geert Bourgeois.⁷³ Bedoeling was toekomstige mandatarissen te vormen. Daartoe werden meermaals Izegemse jongeren, al dan niet actief in de plaatselijke afdeling, afgevaardigd naar vormingsweekends die meestal in Nederland plaatsvonden.⁷⁴

Inhoudelijk besteedde de arrondissementale Volksunie steeds meer aandacht aan de nakende gemeentelijke fusies, onder meer in het vanaf januari 1973 verschijnende arrondissementeel blad *De Mandelmolen*.⁷⁵ Het blad werd opgestart onder het motto *Ik lééf voor de mens*. Het doel was de abonnees te laten aanvoelen dat ze tot een gemeenschap behoorden. Daarmee werd teruggegrepen naar een van de basisideeën, met name het geloof in het bestaan van een eigen volksgemeenschap die een eigen politieke structuur nodig heeft om zich te kunnen valoriseren.⁷⁶ De partij sprak zich bij monde van Mik Babylon eerder twijfelachtig uit over de fusies.⁷⁷ Enerzijds werd gehoopt om een soort van federaties van gemeenten te vormen, die gezamenlijk een aantal taken zouden kunnen behartigen, in de plaats van de fusies; anderzijds was er het besef dat Roeselare-Tielt geprangd zat tussen Brugge en Kortrijk, en men dacht dat de oprichting van grotere gemeenten voor enig tegenwicht zou kunnen zorgen. De problematiek van de fusies werd nog actueler door het regeerakkoord van 1973 inzake de gewestvorming.⁷⁸ Drie gewesten kregen een aantal bevoegdheden, maar

72 ANTWERPEN, ADVN, Archief Volksunie Roeselare-Tielt, D 376, Doos 'arrondissement Roeselare 1965-1975'.

73 ANTWERPEN, ADVN, Documentatiemap 'DA 224/4': WIJ te Izegem, 1972, artikel door Geert Bourgeois; LEUVEN, BKOP: WIJ, december 1972, nr. 50, p. 22.

74 BRUSSEL, Interview Bart Staes (13/09/05) en IZEGEM, Interview Joris Verbeke (20/01/06).

75 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: De Mandelmolen, arrondissementeel huisorgaan van de Volksunie, januari-februari-maart 1973, nr. 1.

76 A. VIAENE, *Programmatistische identiteit*, Deel 3, p. 1.

77 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: De Mandelmolen, najaar 1973, nr. 2.

78 T. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België*, Amsterdam-Brussel, 1978, p. 630-631.

geen eigen instellingen en portefeuilles toegewezen. De thematiek keerde terug in het VU-programma opgesteld naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 10 maart 1974. Er werd gepleit voor een Belgische bondsstaat waarin de *twee deelstaten over eigen wetgevende en fiscale bevoegdheden zouden beschikken*.⁷⁹ Van een Brussels Hoofdstedelijk Gewest was er geen sprake meer. Gepleit werd voor een eenkamerstelsel in zowel de Vlaamse als de Waalse deelstaat.⁸⁰ De bondsstaat België moest een Bondskamer krijgen, waarvan de leden volgens een evenredige vertegenwoordiging zouden worden verkozen, en een Bondssenaat, die geen wetgevend werk meer zou verrichten, maar de functie van bezinningskamer zou vervullen. Het voorgestelde confederale model leverde alvast geen goede verkiezingsuitslag op: de partij verloor op nationaal niveau 0,9 % van de stemmen, wat neerkwam op zo'n 50.000 stemmen.⁸¹ In het arrondissement Roeselare-Tielt werd voor de Kamer bijna 3 % verloren; in het kanton Izegem werd dan weer 2 % gewonnen.⁸² In het kanton Izegem was de VU geëvolueerd van 3,7 % in 1954 naar 16 % in 1974. Met die 16 % was de partij de derde 'grootste' partij in het kanton, na de CVP (47,5 %) en de BSP (26,17 %).

De wet van 30 december 1975 maakte een einde aan de discussies inzake de gemeentefusies: het aantal Belgische gemeenten werd gereduceerd van 2359 tot 589.⁸³ Begin 1977 zouden de fusies daadwerkelijk doorgevoerd worden. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1976 werd echter al rekening gehouden met de nieuwe bestuurlijke indeling. De voorziene fusie tussen Groot-Izegem (Izegem en Emelgem) en Kachtem resulteerde in een aangroei van acht nieuwe gemeenteraadszetels.⁸⁴ In totaal zouden nu 20.898 kiezers beslissen wie een plaatsje kreeg op één van de negenen-

79 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: WIJ-verkiezingsnummer, februari 1974.

80 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: WIJ te Izegem, december 1973.

81 T. LUYKX, *Politieke geschiedenis*, p. 654.

82 K. DEMEYER, *Overzicht en analyse*, p. 218-219.

83 T. LUYKX, *Politieke geschiedenis*, p. 673.

84 J.M. LERMYTE, 'De Izegemse politiek van 1945 tot 1964', p. 448.

twintig gemeenteraadszetels in Izegem-Emelgem-Kachtem.⁸⁵ De Volksunie keek die gemeenteraadsverkiezingen met veel vertrouwen tegemoet. Begin februari 1976 kondigde het bestuur aan dat er voor het eerst een eigen lijst zou ingediend worden, omdat *de Volksunie vaststelde dat de politiek die de traditionele partijen en groepen te Izegem bedrijven, volledig is vastgeroest.*⁸⁶ De 'spectaculaire' aangroei van het VU-ledenaantal vormde een bijkomende motivatie. Dat een eigen lijst kon samengesteld worden, was niet zozeer het resultaat van de door de partij aangehaalde redenen. Het was vooral een logisch gevolg van een langzame ontwikkeling in de breedte en een geslaagde politieke tactiek. De partij was sinds de oprichting van het Vlaams Huis meer en efficiënter dan tevoren werk beginnen maken van een structurele uitbouw via nevenorganisaties en leden- en abonnementenwerving. De zelfstandige opstelling van de Volksunie werd door *Het Nieuwsblad* becommentarieerd als het belangrijkste politieke feit van 1976 in Izegem, naast de vaststelling dat de CVP erin geslaagd was om na twaalf jaar opnieuw een eenheidslijst op te stellen en dat ook de PVV voor het eerst een eigen lijst indiende.⁸⁷ Het eerste verkiezingsprogramma van de Izegemse VU was een pleidooi voor een 'leven in kringen' en getuigde van een moderne mensvisie. Uit die leuze kwam duidelijk het federalistische gedachtegoed naar voren. De burger moest meer betrokken worden bij het bestuur op elk niveau, van wijk tot gemeentebestuur. Daartoe zouden 'burgerdagen' ingevoerd worden en zou de stadsperiodiek geherwaardeerd worden.⁸⁸ De gemeente moest de kern van de gemeenschap vormen. De burger moest niet alleen geïnformeerd worden en mee besturen, hij moest ook kunnen werken en leven in zijn eigen gemeente. In het programma werd gepleit voor een herwaardering van Izegem als bloeiende industriestad, die tegelijk stedelijke diensten zou aanbieden en over een bezienswaardige stadskern

85 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: Bijvoegsel aan het *Wekelijks Nieuws*, 24/09/1976.

86 LEUVEN, *BKOP: WIJ*, nr. 7, februari 1976, p. 15.

87 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: *Het Nieuwsblad*, 13 juli 1976.

88 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: *Volksunie-programma n.a.v. gemeenteraadsverkiezingen 1976*, p. 4.

zou beschikken.⁸⁹ Ook bleef er in het partijprogramma aandacht voor het grotere geheel: een volle ontwikkeling van de doelstellingen moest en kon pas plaatsvinden in een federaal kader, zowel in België als in Europa. Volgens *Het Wekelijks Nieuws* leunde het programma van de Izegemse Volksunie dicht aan bij dat van de CVP.⁹⁰ De VU probeerde dan maar om de typische standenvetegenwoordiging van de CVP te bekritisieren als zijnde *een samengietsel van jonge CVP'ers, ACW'ers, NCMV'ers, Boerenbonders . . . en officieel vormt die lijst een eenheid*.⁹¹ Juist het gebrek aan eenheid werd dan weer door de CVP aangewend om de Volksunie van antwoord te dienen: uit een analyse van de VU-lijst stelde de partij: *Wij vinden er kandidaten van zowel extreem-linkse zijde tot uiterst rechtse zijde, terwijl de meeste kennelijk nog geplaagd zitten met een ongeneeslijk epuratie-complex*.⁹² De CVP stelde zich de vraag of er geen kloof bestond tussen *onstuimige Amada-rakkers* als Luc Seynaeve (kleinzoon van Juul Declercq) en de conservatieve clan rond Jef Pattyn, Cyriel Declercq en Jeroom Demeyere.⁹³ Luc Seynaeve reageerde op de aanklacht door te stellen dat hij *geëngageerd-kritisch*⁹⁴ was. In werkelijkheid was Seynaeve lid van de Werkgroep Arbeid, een radicaal-linkse flamingantische groep.⁹⁵ De vaststelling van de CVP dat er zich een conservatieve clan bevond binnen de Volksunie, was geen nieuws. De Izegemse VU was, net als op vele andere plaatsen, opgericht door een kern met een bijna exclusief Vlaams-nationalistische achtergrond en had zich daarna in de loop der jaren geprofileerd als zijnde het alternatief bij uitstek voor de klassieke partijen dat zich kon opstellen

89 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: Volksunie-programma n.a.v. gemeenteraadsverkiezingen 1976, p. 8-10.

90 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: Het Wekelijks Nieuws, 1 oktober 1976.

91 LEUVEN, *BKOP*: WIJ, nr. 37, september 1976, p. 14.

92 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1971-1976, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 1976': CVP-Zeg.

93 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1971-1976, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 1976': CVP-Zeg. Luc Seynaeve (*1953) is een kleinzoon van Verdinaso-voorman Juul Declercq.

94 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1971-1976, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 1976': Pamflet opgesteld door Luc Seynaeve.

95 Werkgroep Arbeid werd in 1972 opgericht en kende vooral aanhang bij groepen universiteitsstudenten. Trefwoord 'Werkgroep Arbeid' (auteur: H. CUYPERS), in: NEVB.

als *katalysator voor allerlei vormen van onvrede*.⁹⁶ De lijst die de Volksunie in 1976 indiende, kende een zeer verscheiden samenstelling. Men trof er zowel kandidaten die slechts in de loop van 1975 of 1976 lid van de partij waren geworden, als mensen die er al jarenlang deel van uitmaakten.

Aan de hand van zestien gegevenslijsten, bekomen vanuit de enquêtes en interviews, kon volgend profiel van de Volksunie-kandidaten opgesteld worden:⁹⁷

TABEL 1 ACHTERGROND FAMILIE

VNV	31,25 %
Verdinaso	31,25 %
Geen Vlaams-nationalistische achtergrond	37,50 %

TABEL 2 REPRESSIONE IN DE FAMILIE

Ja	40 %
Nee	60 %

TABEL 3 ROL VAN DE REPRESSIONE IN DE HUIDIGE OVERTUIGING

Sterk bepalende factor	12,5 %
Eén van de redenen	31,25 %
Absoluut geen bepalende factor	43,75 %
Geen mening	12,5 %

96 BRUSSEL, Interview Geert Bourgeois (06/02/06).

97 Gegevens gebaseerd op een rondvraag bij twaalf Izegemse Volksunie-kandidaten en interviews met Erik Vandewalle (13/11/05), Jef Pattyn (10/10/05), Geert Bourgeois (06/02/06) en Bernard Depoorter (20/09/05). Op een totaal van vierentwintig kandidaten (vijf van de oorspronkelijk negentwintig kandidaten waren intussen overleden) konden er zestien gegevenslijsten opgesteld worden. De enquête was gedeeltelijk gebaseerd op de vragenlijst van Bart De Wever, opgenomen in de bijlagen van B. DE WEVER, *Herrijzenis*.

Uit de verzamelde gegevens blijkt dat op zijn minst 62 % van de ondervraagden familieleden had met een vooroorlogs Vlaams-nationalistisch verleden. In de groep van kandidaten met een Vlaams-nationalistisch verleden hadden drie personen een broer die of een familielid dat aan het oostfront had gevochten. Opvallend is dat slechts 40 % van deze groep beweerde in aanraking geweest te zijn met repressieve maatregelen. Toch vormde de naoorlogse repressie voor 44 % van de kandidaten een motivatie om zich als Vlaams-nationalist op te stellen.

TABEL 4 LIDMAATSCHAP JEUGDVERENIGING

Geen	18,75 %
Katholiek: KAJ, Chiro, JADO, KSA	50 %
Scouts	6,25 %
VNJ, NSJV	18,75 %
Blauwvoetvendels-ADJV	6,25 %

Slechts een klein deel van de ondervraagde kandidaten was al van in de jeugd jaren actief in een Vlaams-nationalistische groepering. Als zij al lid waren van een jeugdorganisatie, dan was dat meestal bij een katholieke beweging.

TABEL 5 LEVENSBESCHOUWING

Praktiserend katholiek	25 %
Katholiek	68,75 %
Vrijzinnig	6,25 %

Een grote meerderheid van de ondervraagden omschreef zichzelf als katholiek. Eén iemand gaf zich op als vrijzinnig en drie personen omschreven zichzelf als praktiserend katholiek.

TABEL 6 SCHOLING

- middelbaar onderwijs

Algemeen secundair onderwijs	62,5 %
Technisch secundair onderwijs	37,5 %

- hoger onderwijs

Ja	50 %
Nee	50 %

Wat de middelbare schoolopleiding betreft, was er een overwicht aan ASO-richtingen. Opvallend was dat de helft van de ondervraagden een hogere opleiding had genoten. Dat laatste kan grotendeels verklaard worden door de gemiddelde leeftijd van de kandidaten. Deze bedroeg ongeveer vierendertig jaar, wat naar politieke normen zeer jong is.⁹⁸ Negen kandidaten hadden zelfs een leeftijd van dertig jaar of jonger.

TABEL 7 BEROEP

Vrije beroepen	6,9 %
Zelfstandigen	24,1 %
Arbeiders	20,7 %
Bedienden	27,6 %
Leraars	6,9 %
Gepensioneerden	6,9 %
Huisvrouwen	6,9 %

De lijst bevatte een klein overwicht aan bedienden, op de voet gevolgd door zelfstandigen en (in hoofdzaak geschoolde) arbeiders. Slechts twee kandidaten oefenden een vrij beroep uit. Geen enkele landbouwer had een plaats op de lijst. In vergelijking met de professionele achtergrond van de Volksuniestichters, is het overwicht aan bedienden opvallend. Onder de eerste generatie VU'ers bevonden zich vooral arbeiders en bedrijfsleiders. De afwezigheid van landbouwers bleek een constante. De voornaamste verklaring schuilt in de sterke oriëntatie van Izegem op de uitbouw van de industrie en de dienstensector. De plaatselijke Volksunie was er

⁹⁸ In zijn onderzoek naar de socio-professionele achtergrond van de West-Vlaamse Volksunielijsten in 1976 kwam Jeroen Adam tot de vaststelling dat de VU met een gemiddelde leeftijd van 40 jaar de 'jongste partij' was. J. ADAM, *Een electorale en socio-professionele analyse van het Vlaams-nationalisme in West-Vlaanderen*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, 2002, p. 125.

wel in geslaagd om, na bijna twintig jaar, aanhang te verwerven bij de bediendensector, een categorie waar zij oorspronkelijk helemaal geen succes kende. Afgemeten aan de socio-professionele vertegenwoordiging, was de Volksunie in Izegem een deel van haar historische wortels aan het ontgroeien. Vier vrouwen stelden zich kandidaat. Onder hen bevond zich Winny Smalle, één van de stichtsters van de Volksunie vrouwen in Izegem, die in oktober 1975 werd opgericht.⁹⁹ Ietwat bevoogdend kregen de vrouwelijke kandidaten een *eresaluut omdat ze de moed hadden om de muur van de politieke onverschilligheid te doorbreken*.¹⁰⁰ De Volksunie wilde blijkbaar niet alleen gezien worden als een jeugdige partij, maar ook als een vrouwvriendelijke partij.

Over de eerste plaats op die lijst werd nog flink gediscussieerd tussen de jonge Geert Bourgeois en Jef Pattyn. Uiteindelijk leverde het conflict een eerste plaats op voor Bourgeois; Pattyn moest zich tevredenstellen met de tweede plaats.

De gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1976 betekenden voor de Izegemse Volksunie een bevestiging van de langzame groei. De partij behaalde een score van 14,68 %, wat een totaal van ongeveer 2600 stemmen betekende.¹⁰¹ Daarmee deed de Volksunie het minder goed dan verwacht werd volgens *Het Wekelijks Nieuws*; de krant had een stemmenaantal van 3200 stemmen getipt.¹⁰² De behaalde score resulteerde in vier gemeenteraadszetels. De Vlaams-nationalistische partij had haar positie weten te stabiliseren in de wegens de fusie uitgebreide gemeenteraad. Geert Bourgeois, Jef Pattyn, Erik Vandewalle en Jeroom Demeyere waren verkozen. Met Bourgeois en Vandewalle, die door de plaatselijke pers als de lokale VU-ideoloog werd beschouwd, verschenen twee nieuwe gezichten. Van de eerste generatie VU'ers kon Jef Pattyn zich het best handhaven: hij behaalde net als in 1970 om en bij de 600 naamstemmen. Bernard Depoorter verloor in vergelijking met

99 LEUVEN, *BKOP*: WIJ, nr. 43, oktober 1975, p. 15.

100 LEUVEN, *BKOP*: WIJ, nr. 40, oktober 1976, p. 12.

101 J.M. LERMYTE, 'De Izegemse politiek van 1945 tot 1964', p. 448.

102 IZEGEM, *Privé-archieef Erik Vandewalle*: *Het Wekelijks Nieuws*, 1 oktober 1976.

1970 600 stemmen. Tot het kransje subtoppers behoorden Cyriel Declercq en Wilfried Lagae uit de 'oudere' generatie Vlaams-nationalisten; bij de 'jongere' generatie scoorden Kachtemnaar Jacques Deroose, de toenmalige Izegemse VU-voorzitter Joris Verbeke en Luc Seynaeve goed.¹⁰³ De twee gepensioneerde kandidaten behaalden de minste stemmen: eenentachtig voor Oda Herreman en vijfennegentig voor Hubert Stevens. Bij de vrouwelijke kandidaten bekwam enkel Johanna Vanassche meer dan 200 stemmen. Van een doorbraak op grote schaal kon bezwaarlijk gesproken worden. Toch bevonden zowel de Volksunie als de gemeentelijke politiek zich in een overgangsfase. Bij de Volksunie maakten nieuwe boegbeelden als Erik Vandewalle en vooral Geert Bourgeois voor het eerst hun opwachting. De opnieuw met één lijst opkomende CVP behaalde net de meerderheid met vijftien zetels. Voor het eerst werd de sterke positie van de katholieke partij aan het wankelen gebracht. Dat was vooral de verdienste van de Socialistische Partij – SP –, die sinds 1921 probeerde om de hegemonie van de katholieke partij te doorbreken en nu haar aanwezigheid in de gemeenteraad wist uit te breiden van zes naar negen zetels. De verkiezing van vier VU-kandidaten toonde dan weer aan dat zowel CVP als SP er een nieuwe, te duchten politieke concurrent bij hadden. De PVV bleef het zwakke broertje en wist slechts beslag te leggen op één zetel.

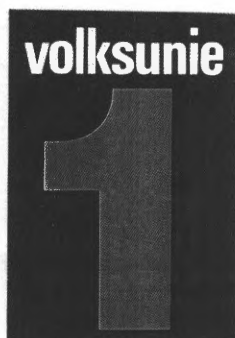
Met deze slogan trok de Izegemse Volksunie naar de stembus in 1976¹⁰⁴

NA 1976

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 werd opnieuw een afzonderlijke lijst ingediend. De partij boekte een winst van bijna 4 %, wat resulteerde in vijf zetels in de gemeenteraad: Erik Vandewalle, Geert Bourgeois, Bernard Depoorter, Jan Maertens

¹⁰³ IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*: Bundel 'Enkele aspecten van 25 jaar VU in Izegem'. Deroose zou Jeroom Demeyere vervangen in de Izegemse gemeenteraad toen laatst vermelde verhuisde uit Izegem.

¹⁰⁴ IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos kiespamfletten 1971-1976, Map 'gemeenteraadsverkiezingen 1976': verkiezingsfolder Volksunie.

ONZE KANDIDATEN

en Piet Seynaeve werden verkozen.¹⁰⁵ De CVP verloor de meerderheid in de raad en tussen SP, VU en Gemeentebelangen werd een coalitie gesloten. Daardoor trad de Izegemse Volksunie voor het eerst in haar geschiedenis toe tot het schepencollege: onder een socialistische burgemeester werd Geert Bourgeois eerste schepen, Erik Vandewalle vierde schepen en Bernard Depoorter zesde schepen.

De gemeenteraadsverkiezingen van 1988 verwezen de CVP opnieuw naar de oppositie. In een poging om die situatie te keren, probeerde de CVP de Volksunie uit de hernieuwde coalitie SP-VU-GB te halen. Aan de VU werden het burgemeestersambt en twee schepenposten aangeboden.¹⁰⁶ Dit aanbod werd geweigerd.

In 1994 verloor de Volksunie een zetel in de gemeenteraad, maar kort voordien had de partij wel het 50oste aangesloten lid kunnen vieren.¹⁰⁷

105 IZEGEM, *Privé-archief Erik Vandewalle*, Bundel 'Enkele aspecten van 25 jaar VU in Izegem'.

106 J.M. LERMYTE, *Gedeelde eenheid*, p. 436-437.

107 IZEGEM, *Archief Heemkundige Kring Ten Mandere*, Doos te klasseren politieke pamfletten: WIJ te Izegem-Emelgem-Kachtem, oktober 1992, p. 1.

De gemeenteraadsverkiezingen van 2000 brachten de grote doorbraak. VU-ID behaalde 4465 stemmen (of 23,6 %). Het verschil met de CVP en SP was minimaal: minder dan 300 stemmen met de CVP en minder dan 400 stemmen met de SP.¹⁰⁸ Geert Bourgeois behaalde een persoonlijk stemmenaantal dat dicht in de buurt kwam van het record van André Bourgeois in 1970.

BESLUIT

Uit ons onderzoek bleek dat de fundamenteën van de partij berusten in het vooroorlogs Vlaams-nationalisme. De sterke positie van het Verdinaso in Izegem tijdens het interbellum, de leidende functie van Juul Declercq in deze beweging en de aanwezigheid van priester Odiel Spruytte speelden hierin een belangrijke rol. De verdere uitbouw en groei van de partij werd pas mogelijk vanaf de jaren 1960, die gekenmerkt werden door communautaire spanningen en sociaal-economische veranderingen. De zelfstandige opstelling van de Volksunie in 1976 combineerde het verleden en het heden van de partij. (Toekomstige) boegbeelden als Erik Vandewalle en Geert Bourgeois maakten hun opwachting, terwijl met Cyriel Declercq er nog een rechtstreekse link was met het vooroorlogse Vlaams-nationalisme. Het was net deze combinatie van nieuwe en oude Vlaams-nationalisten die de groei van de Volksunie in Izegem mogelijk maakte.

108 <http://www.vub.ac.be/belgianelections/G512.html>.